
Ronde 7

Bart Droogers (a) & Ester Rekers (b)

(a) Stichting Lezen

(b) Stadkamer (bibliotheek van Zwolle)

Contact: bdroogers@lezen.nl

ester.rekers@stadkamer.nl

De bibliotheek als partner in het werken met rijke teksten

1. Inleiding

Werken met rijke teksten biedt veel mogelijkheden voor verschillende doelgroepen in het onderwijs. Op de website www.rijketeksten.org vind je tal van voorbeelden van rijke teksten voor diverse leeftijden. In deze sessie nemen we je mee in het belang van rijke teksten voor het basis/lager onderwijs en laten we je zien welke rol de leesmediaconsulent van de bibliotheek hierbij kan spelen. Tot slot lichten we een specifiek project uit waarbinnen deze rol nader wordt ingevuld en onderzocht.

2. Rijke teksten

Er zijn verschillende definities van rijke teksten in omloop. Onlangs is, op initiatief van SLO, door een groep experts, onderstaande definitie geformuleerd. Deze definitie was nodig vanwege de introductie van het begrip ‘rijke teksten’ in de nieuwe kerndoelen Nederlands (SLO 2023).

“Een rijke tekst is een authentieke, aansprekende tekst met veelzijdig en gevarieerd taalgebruik, afkomstig van een vakkundige schrijver, die de leerling uitnodigt tot nadenken, beleven en betekenis geven. De inhoud is verhelderend, origineel en/of gelaagd, en maakt het leggen van betekenisvolle verbanden binnen en tussen teksten mogelijk. De tekst helpt de leerling bij het leren over en begrijpen van zichzelf en de wereld, en draagt bij aan de uitbreiding van diens talige repertoire”.

Een tekst die helpt bij het begrijpen van en het leren over zichzelf en de wereld helpt leerlingen om hun kennisbasis te vergroten. Een grotere kennisbasis biedt kansen voor meer leesbegrip, waarmee die kennisbasis vervolgens verder vergroot wordt (van Koeven & Smits 2021). Ook kan een rijke tekst bijdragen aan woordenschatontwikkeling, door afwisselend en veelzijdig taalgebruik. Wanneer een woord bijvoorbeeld in verschillende contexten wordt gebruikt, krijgt het voor leerlingen een meer gelaagde betekenis (Kintsch 1988). Een tekst die raakt, prikkelt en uitdaging biedt, kan de betrokkenheid van leerlingen bij het lezen vergroten, doordat ze zich persoonlijk aangesproken voelen (van den Eijnden 2021).

Jeugdliteratuur is een belangrijke bron van rijke teksten, omdat deze boeken in hoge mate voldoen aan bovenstaande definitie. Het belang van authenticiteit en herleidbaarheid maakt dat jeugdliteratuur in toenemende mate wordt ingezet in het onderwijs, zowel fragmenten als hele boeken.

3. De Bibliotheek *op school*

Wanneer een school ervoor kiest om intensief met rijke teksten te gaan werken, kan 'de Bibliotheek *op school*' een ondersteunende rol spelen. Dit is een bewezen effectief leesbevorderingsprogramma, waarin gemeenten, bibliotheken en scholen samenwerken met als doel de taalontwikkeling, het leesplezier en de digitale geletterdheid van kinderen te vergroten. Deze ondersteuning is niet alleen mogelijk op het vlak van collectie – er is nu eenmaal nood aan goede jeugdliteratuur – maar ook op andere vlakken. Collectie is één van de bouwstenen van het programma 'de Bibliotheek *op school*'. Hieronder geven we een aantal voorbeelden van hoe de bibliotheek, met behulp van dit programma, kan ondersteunen bij de inzet van rijke teksten in het onderwijs.

De leescoördinator van de school en de leesmediaconsulent van de bibliotheek vormen de spil van het programma. Binnen de Bibliotheek *op school* werken de leescoördinator en de leesmediaconsulent nauw samen met het schoolteam om een sterke leescultuur te bevorderen. Er wordt hiervoor een basis gelegd door structureel tijd in te ruimen voor voorlezen, vrije keuze lezen en praten over boeken. Een school die het inzetten van rijke teksten wil verwerken in het leesbeleid kan de leesmediaconsulent hierbij betrekken. Enerzijds kan deze als sparringpartner dienen, anderzijds kan zo in een vroeg stadium worden nagedacht over concrete oplossingen binnen de infrastructuur van de Bibliotheek *op school*.

Om jeugdliteratuur deel te laten uitmaken van het onderwijsleerproces moeten leerkrachten er voldoende kennis over hebben. De leesmediaconsulent kan de leesmotivatie van leerkrachten stimuleren en kan hen kennis laten maken met voorbeelden van rijke teksten uit de jeugdliteratuur.

Uiteraard kan de leesmediaconsulent ook een rol spelen bij het realiseren van een collectie jeugdboeken in de school. Dat kan gaan om het plaatsen van een basiscollectie in een schoolbibliotheek of om het opstellen van titellijsten bij door leerkrachten gekozen thema's.

4. De Bibliotheek *op school* Plus

Steeds meer scholen willen rijke teksten en jeugdliteratuur een belangrijke plek geven in hun (lees)onderwijs. Meestal is het doel om het leesbegrip bij de leerlingen te vergroten, door een koppeling te maken van leesonderwijs met kennisontwikkeling door middel van wereldoriëntatie. Dat wordt ook wel “effectief onderwijs in begrijpend lezen” genoemd (Houtveen & van Steensel 2022).

Dat betekent ook dat de bibliotheek steeds vaker de vraag krijgt hoe ze daarbij kan ondersteunen. In het kader van het ‘Masterplan basisvaardigheden’ heeft Stichting Lezen de kans gekregen om de komende vier schooljaren op 100 scholen in Nederland te onderzoeken hoe de transitie naar effectief onderwijs in begrijpend lezen ondersteund kan worden door de Bibliotheek *op school*. Deze aanpak heet ‘de Bibliotheek *op school* Plus’.

Tijdens dit project met 100 scholen werken de school, de bibliotheek en een externe onderwijsadviseur intensief samen om in een periode van twee jaar het leesonderwijs opnieuw in te richten. De bouwstenen van de Bibliotheek *op school* worden hierbij gecombineerd met de uitgangspunten van de methodiek ‘Focus op het begrip’ (ontwikkeld door Hogeschool Windesheim). Het doel is om leerlingen zowel meer te motiveren voor lezen als hen beter te laten begrijpen wat ze lezen.

De leesmediaconsulent maakt binnen deze aanpak deel uit van het leesteam van de school, speelt een belangrijke rol ten aanzien van de expertise en begeleiding van leerkrachten en speelt een rol bij de samenstelling van themacollecties met rijke teksten. TaalLab NL doet tijdens dit vierjarige project onderzoek naar de aanpak, zodat na afloop inzichtelijk kan worden gemaakt op welke manier deze aanpak het meest effectief kan zijn.

Met de Bibliotheek *op school* Plus wordt een voorbeeldaanpak ontwikkeld die op de lange termijn breder ingevoerd kan worden. Het kan daarmee de basis vormen voor de verbetering van het leesonderwijs aan de hand van rijke teksten, met als uiteindelijk doel een geletterde, kansrijke jeugd.

Referenties

- Houtveen, T. & R. van Steensel (2022). 'De zeven pijlers van effectief onderwijs in begrijpend lezen'. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Kintsch, W. (1988). "The role of knowledge in discourse comprehension: A construction-integration model". In: *Psychological Review*, 95 (2), p. 163-182.
- SLO (2023). 'Conceptkerndoelen Nederlands en toelichtingsdocument'. Amersfoort: SLO.
- Van den Eijnden, J. (2021). 'Leesmotivatie onder de loep'. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Van Koeven, E. & A. Smits (2021). *Rijke taal, taaldidactiek voor het basisonderwijs*. Meppel: Boom.
- Van Koeven, E. & A. Smits (2024). "Verder denken over rijke teksten". Online raadpleegbaar op: https://nl.linkedin.com/posts/anneke-smits-84a5aa4_verder-denken-over-rijke-teksten-activity-7207297473696952322-7bDM.
-